

Bắt cá tôm ở đồng bằng sông Cửu Long

Hai Rạch Dừa

Phần 1

Ruộng lúa miền Tây

Chận Ụ

Trưa nắng gắt, nước lớn đượ nửa sông. Nước Rạch Dừa đổi từ màu đục ngầu phù sa sang màu trong xanh. Tiếng chim bìm bịp kêu trầm trầm: bịp.. bịp.. bịp... Văng vẳng từ bên sông có tiếng mẹ hát ru con:

Bìm bịp kêu nước lớn anh ơi,
Buôn bán không lời chèo chống mỗi mê...

Tôi đang thơ thẩn dưới gốc cây ổi tìm trái chín, thì chú tôi lớn tiếng kêu:

- Thằng cu Tèo đâu, chuẩn bị đi chận ụ.

Tôi, thằng cu Tèo, lúc đó 4 tuổi, chạy lẳng xăng đi chuẩn bị. Tôi hì hục lấy cho chú

tôi một cái rổ xúc lớn, cho tôi một cái rổ nhỏ, một cái thùng thiếc đặt sẵn gần bờ ụ. Trong khi đó chú tôi lấy một cái nôi đất đi rang vài nắm cám.

Cám rang thơm phức, chú tôi đem ra thả từng nắm xuống cái ụ tròn mà chú đào được mấy tháng nay. Ụ là một cái hồ nhỏ đường kính khoảng 4 mét, sâu 1.5 mét sát bờ sông và ăn thông ra sông Rạch Dừa bằng một cửa rộng 1.5 mét. Cửa ụ làm bằng tre đan có thể hạ xuống bất thành linh, chặn không cho cá chạy ra sông.

Ngày ngày chú tôi rải cám xuống ụ như cá ngoài sông vào ăn cho quen. Mỗi tuần một lần, khi thấy cá ăn nhiều, chú tôi chặn ụ. Tức là khi thấy cá đã vào nhiều chú hạ cửa ụ xuống, dùng một rổ xúc lớn lội vòng vòng trong ụ. Cái rổ to tương đương trước ngực xúc cá. Chú vừa đi vừa xúc một hồi làm nước trong ụ đục lên và quay vòng vòng theo bước đi của chú. Những con cá lòng tong, cá he, cá mại bị nước đục ngợp thở nổi đầu lên bị chú dùng rổ xúc chuyền cho tôi đổ vào thùng. Phần tôi cũng cầm cái rổ nhỏ trong tay vừa chạy tới lui vừa la hét:

- Xúc con này đi chú.
- Xúc con kia đi chú.

Có một lần tôi với tay hớt một con cá he, trật chân cắm đầu xuống tận đáy. Chú tôi đang xúc cá nghe tiếng động nhìn lại không thấy tôi chỉ thấy hai bàn chân nhỏ ngo ngoe trên mặt nước, vội vã kéo tôi lên. Tôi khóc thút thít vì bị uống nước no bụng.

Tôi lớn lên trong một làng nhỏ gần Đồng Tháp Mười, ven bờ sông Cửu Long. Làng Mỹ Long không giàu nhưng lúa gạo, cá tôm đủ nuôi dân làng no ấm. Câu nói “ăn cơm với cá” là một câu nói quen thuộc hàng ngày của chúng tôi vì lâu lắm chúng tôi mới được ăn cơm với thịt một lần. Lúc nhỏ, gia đình tôi sống với bà nội và cô chú tôi. Trong thời gian này tôi hay đi bắt cá với chú tôi. Khi tôi lớn lên gia đình ba má tôi ra riêng, tôi đi bắt cá với ba tôi hay các em tôi.

Thăm lưới trên sông

Xúc Cá Trên Đòng

Chỉ vài tháng sau lần tôi té xuống ụ là mùa nước nổi. Nước ngập ruộng, nước mênh mông nhìn ra ruộng như một cái biển. Cơm nước xong chú gọi tôi:

- Thằng Tèo đâu, đi gom cỏ với tao.

Tôi chẳng biết ắt giáp gì, cũng chạy đi lấy nón đội. Chú tôi bỏ tôi lên chiếc xuồng, chèo xuyên qua những con rạch và nhiều thửa ruộng đến miếng đất trong sâu, xa nhà. Vấn một điều thuộc phì phèo xong, chú lấy cái bàn cào Trư Bát Giới gom nhiều đồng cỏ lớn nổi lều bều trên ruộng nước.

Mỗi lần chú vung bàn cào lên, cả đám cào cào, châu chấu đậu trên cỏ hoảng hốt nhảy toán loạn, nhiều con hệt chân rớt xuống nước búng tanh tách. Một con cá lóc nhỏ lao tới đớp mồi, mấy con cá rô rượt theo một con dế chạy loăng quăng trên mặt nước. Chú tôi cười:

- Chà, coi bộ năm nay có cá nghe cu Tèo.

Lòng tôi rộn ràng như hội giữa vùng trời nước mênh mông. Vài cuộn mây trắng trôi trên nền trời trong xanh. Những con chuồn chuồn bay lượn xung quanh, có con cả gan bay đậu trên nón của chú tôi. Coi chuồn chuồn chán, tôi hồi hộp theo dõi mấy con cò trắng không biết từ đâu bay đến đang đậu trên một đồng cỏ của chú tôi. Con thì đứng rìa lông, con thì co một chân lim dim ngủ, con khác thì đang lom khom mổ cá.

Chú tôi giải thích những đám cỏ này sẽ làm chỗ trú ngụ cho các loại côn trùng như cào cào, châu chấu, cóc nhái..., những con cua sẽ chui vào đó đẻ con. Rồi thì những con lươn, con cá và rắn sẽ vào đó ăn côn trùng, nhưng nhiều nhất là lươn.

Đợi ba bốn ngày sau, chú cháu tôi chèo xuồng trở lại. Chú nhẹ nhàng lội xuống dùng rổ xúc dưới đám cỏ. Sau khi bỏ hết cỏ ra, chú tôi trút rổ vào xuồng. Tôi thì vui mừng la oí oí:

- Có lươn, có lươn chú ơi! Có rắn nữa chú ơi! Ái, hu hu, ái, ái.... cua.

Tôi bị một con cua kẹp ngón chân. Chú tôi nhẹ nhàng bẻ càng và gỡ con cua ra dùm tôi. Lòng xuồng lổn nhổn những con lươn vàng nghệ, những con cá chạch, vài ba con rắn và hàng đồng cua đồng. Chú tôi cẩn thận tóm cổ các con rắn rầu, rắn trung liệng đi, các con rắn ri cá, ri voi, rắn nước thì bỏ vào một cái giỏ tre riêng. Mỗi lần xúc xong một đám cỏ, chú tôi trèo lên xuồng, bứt từ chân chú ra một hai con đĩa ném ra xa.

Lươn bán ngoài chợ

Vài giờ sau, chú cháu tôi mang về nhà một thùng lươn, cá và một mớ răn ăn cả tuần mới hết. Cá chạch cặp gấp nướng ăn vừa dai vừa thơm ngon. Lươn thì làm món lươn um với nước cốt dừa, lá cách, thôi thì ngon hết chỗ nói. Răn nước, răn ri cá, ri voi băm ra nấu cháo đậu xanh ăn vô mát cả ruột gan. Cua đồng nhiều vô số, chúng tôi đập ra cho vịt và heo ăn cho mau lớn.

Khu vực châu thổ sông Cửu Long với sông ngòi chằng chịt, với đồng ruộng rộng lớn là một môi trường sinh thái tốt cho nhiều loài tôm cá. Hàng năm sau mùa mưa lũ vào tháng 6, tháng 7, tháng 8, tháng 9, một lượng nước mưa lớn từ thượng nguồn tận bên Miến Điện, bên Lào, bên Miên đổ ra sông Cửu Long chảy ra biển Đông. Trên đường ra đại dương, khối nước khổng lồ đó làm ngập lụt đồng bằng sông Cửu Long trong 2 tháng là tháng 9 và tháng 10.

Vào mùa nước lụt, số lượng cá tôm lớn tràn lên đồng kiếm ăn và sanh sản mạnh. Nguồn thực phẩm trời cho dồi dào trong tháng này là hàng bao nhiêu tấn trùn, dế,

cào cào, châu chấu, sâu bọ và lúa trên những cánh đồng ngập nước. Cá tôm ăn nhiều, lớn mạnh, để những tháng nước rút sau đó chúng đổ xuống sông rạch hay tụ tập vào những nương đìa, cung cấp thực phẩm cho con người. Bắt cá được nhiều nhất là vào những tháng nước nổi và những tháng nước rút trong dịp Tết.

Xuông chèo miền Tây . Người chèo dùng 2 chèo và đứng thẳng, tay chân nhịp nhàng

Xúc Cá Chạch

Năm tôi mười tuổi, tôi biết chập chững chèo xuông. Xuông chèo miền Tây dùng hai cây chèo dài. Người chèo đứng thẳng bước lui ra sau lấy thế xong bước tới và đẩy mạnh hai mái chèo, động tác nhịp nhàng, dẻo dai, đẹp mắt. Nhìn thấy dễ dàng nhưng mới tập chèo thì khó lắm, dùng sức nhiều mà thuyền không chịu đi, hay đi không thẳng. Một hôm, ba tôi sai tôi chèo về thăm bà nội và chú tôi. Tôi thích lắm, ra sức chèo, mồ hôi ra ướt cả áo. Chèo được vài cây số, rẽ vào vàm sông Rạch Dừa

nước đã cạn, tôi thấy lác đác có người mò cá. Chỉ còn ba trăm thước nữa là đến nhà nội tôi, tôi thật là hồi hộp, vui mừng. Lòng sông cạn nước nhỏ lại, hai bên bờ là hai bãi sình. Tôi tập trung tinh thần, bậm môi chèo mà chiếc xuồng nhỏ vẫn lủi hết bên này qua bên kia. Khi chèo ngang qua một ông đang đội nón lá xùm xụp mò cá bên bờ, ông quay lại cười:

- Thằng cu Tèo, mày mới lên hả. Xuồng bắt cá chạch với tao, mau !

Những con sông rạch như vậy thường hay có nhiều cá chạch và hến

Ôi, đó là chú tôi. Lâu quá chú cháu không có dịp bắt cá với nhau. Tôi vui mừng cầm một cây dầm xuống sông, cột xuống vào, cởi áo phóng ngay xuống sông. Thì ra đang mùa cá chạch, chú tôi dùng rổ xúc, múc từng mẻ sinh lớn, rồi dùng tay xắn sinh bỏ ra từ từ. Cuối cùng lộ ra những con cá chạch đang giẫy lặn xăng, đành đạch trong rổ tìm đường tẩu thoát.

Cá chạch là loại cá ngon sống ở đáy sông. Cá có mình dẹp, vảy nhỏ, thân có hình dáng như một lá tre dài, lớn hơn hai ngón tay, dài độ 25cm. Khi nước cạn, chúng chui vào sinh chỉ ló một cái mỏ nhỏ như cây tăm lên để thở. Cũng như lươn, cá chạch trơn trượt nên chỉ hót bằng rổ, rất khó bắt bằng tay. Hôm đó chú cháu tôi bắt được gần 50 con cá chạch đem về cho nội tôi.

Bữa cơm chiều, chúng tôi ăn cơm với cá chạch kho nghệ và cá chạch nướng. Thịt cá chạch dai, ngọt mà thơm. Người không quen ăn cá chạch thì rất sợ làm cá vì họ nghĩ là phải cạo vẩy, phải mài xuống xi măng cho ra vẩy, thật khó khăn. Chính ra là dễ hơn nhiều: Cá nướng thì không cần làm gì cả, chỉ rửa sạch rồi cặp gấp nướng trên than hồng. Cái gấp cá thì chặt một nhánh tre hay một cọng tàu dừa là xong.

Những con cá chạch đang bày bán ngoài chợ

Cá kho thì lấy một chút tro nấp vào 2 ngón tay rồi cầm lấy đuôi, lấy dao cạo ngược một cái cho ra vẩy. Cạo 2-3 cái rồi đổi bên cạo tiếp bên kia. Cá chạch kho nghệ vàng lươm, thơm ngon vô cùng. Lại thêm gỏi cá chạch nướng vàng, xé trộn với xoài tượng băm và rau răm, chấm với nước mắm chanh tỏi thì không còn gì bằng. Cá chạch là loại cá ăn luôn ruột, mật, không cần mổ bụng.

Cá chạch lấu là loại cá chạch lớn con, có bông và rất khó bắt

Chú cháu tôi lựa một con cá kho mập nhất gấp cho bà nội tôi và gấp thêm cho bà mấy khúc cá nướng nhiều thịt, ngon nhất. Xong chú cháu tôi bắt đầu ăn uống cười nói vui vẻ. Tôi kể lại cho nội tôi nghe những pha hào hứng, lúc tôi bắt cá với chú tôi. Bà nội tôi lúc đó tuổi khoảng 60, người còn khỏe mạnh, ăn uống trông rất ngon miệng. Tuy ở vườn, bà rất gọn gàng, ngăn nắp, sạch sẽ. Nhìn thẳng cháu đang ba hoa, chích chòe ... bà mỉm cười.

Phần 2

Câu cá trong hồ

Câu cá

Trưa, nước lớn, em gái tôi rủ tôi:

- Đi câu đi anh hai.

Ngoài vườn nhà tôi lúc nào cũng có sẵn vài bụi trúc. Gió đưa cành trúc la đà... Tôi chặt một cây trúc thẳng thớm, cột nhợ gân và lưởi câu nhỏ để anh em tôi câu cá lòng tong và cá rô. Cá lòng tong dưới sông hay dưới mương vườn nhiều lắm và rất dễ câu. Mỗi gì chúng cũng ăn, từ một hạt com, một miếng tép, một chút mồi trùng hay một con cào cào. Com thì lấy trong nồi. Tép thì xúc trong rế lục bình. Lấy một cái rổ nhuyễn, xúc đại từ dưới đê lục bình trong mương vườn thế nào cũng được vài con tép nhỏ. Trùng thì đào gần lu nước chỗ đất ướt. Cào cào thì đi bắt trong những bụi rau mác, bụi cỏ lác gần nhà.

Im lặng đợi chờ

Cá lòng tong rất háu ăn, nếu bỏ mồi ngay bầy thì chúng tranh nhau ăn giựt không kịp, có khi chỉ liệng cái lưỡi không mồi xuống, chúng cũng tranh nhau ăn và dính câu. Còn cá rô hay cá he thì ăn chậm hơn, phải bỏ mồi tếp hoặc mồi trùng hơi sâu. Khi bắt đầu ngậm mồi, cá rô nhả một bọt nhỏ, phải để yên đợi khi nó kéo nặng tay mới giựt một cái. Có một lần, trong vườn ruộng chỗ gốc bưởi, anh em tôi câu dính một con cá rô nghệ lớn hơn ba ngón tay người lớn. Tôi còn nhỏ, con cá kéo cong cần câu, phải lôi kéo một lúc tôi mới đem được cá vào bờ. Anh em tôi mừng quýnh, trống ngực đánh thình thình. Hình ảnh con cá rô lớn đó trong đời tôi vẫn còn nhớ mãi.

Tôi có một anh bạn hiền học chung lớp nhì trường làng. Nhà nghèo, đi học về anh Nam phải đi câu cá, nấu cơm cho cả gia đình ăn. Phần anh sáng đi học xách theo một gà mên cơm với mấy con cá nướng có chan vài muỗng nước mắm. Hồi đó học trò tiểu học ngày học hai buổi sáng chiều. Học sinh ở xa thường xách cơm theo, ở lại trường ăn trưa, tới chiều mới về nhà. Một buổi sáng nọ chúng tôi tới trường, được thầy cho nghỉ học vì sắp có mưa bão lớn. Tôi và anh Nam ra về, lúc đó mới khoảng 9 giờ sáng. Anh rủ tôi thanh toán gà-mên cơm của anh. Chúng tôi tìm một bệ đá bên đường chia nhau phần cơm. Chỉ là cơm nguội với mấy con cá rô biển, mà anh câu được hôm qua, muối nướng thật mặn, chấm nước mắm ớt.

Cá rô biển hình tròn đẹp, con lớn nhất bằng bàn tay, thường mình bắt được cỡ 3-4 ngón tay. Cá sống theo các nhánh chà dưới sông, thịt ăn ngọt như cá rô đồng. Chỉ là bữa cơm của học sinh nghèo đạm bạc, nhưng không hiểu sao, bữa cơm đó ăn giữa đất trời, tôi thấy quá ngon, ngọt bùi tình cảm. Sau này tôi được thưởng thức

nhều bữa tiệc tùng, nhưng bữa cơm đạm bạc với anh Nam vẫn còn ghi đậm trong lòng tôi. Dù xa nhau đã trên 40 năm, tôi vẫn luôn ấp ủ tình bạn của anh Nam trong lòng.

Câu Vặt

Một hôm nước sông lớn đầy, trong xanh. Gió thổi bông bần rơi bông bênh trên mặt nước, làm bày cá lòng tong thấy động nổi lên đớp mồi. Mẹ tôi biểu tôi:

- Cu Tèo, đi hái cho mẹ mấy cái bông mù u để mẹ làm mồi câu vọt.

Mẹ tôi lấy một cây kim may cũ, hơ trên đèn cho đỏ rồi bẻ thành một lưỡi câu nhỏ không có ngạnh. Mẹ tóm nhợ bằng chỉ may, móc một miếng nhụy bông mù u nhỏ hình tròn, nhỏ hơn hạt tiêu. Đợi khi nước lớn cá lòng tong vào gần bờ ăn, mẹ thấy từng nhúm cá nhỏ cho cá bu lại. Mẹ tôi ngồi gần bờ, ném lưỡi câu xuống rồi vọt lên liên tục cho dù cá có ăn hay không. Người câu vọt ném mồi và vọt lên đều đặn, điệu bộ khoan thai nhịp nhàng. Cá lòng tong, cá mại rất háu ăn và tranh ăn. Khi thấy một cái lá, con sấu rơi xuống nước, không cần biết đó là món gì, chúng tranh nhau bu tấp, rĩa lia lia. Khi mẹ tôi ném một miếng mồi trắng rớt xuống là chúng lao tới đớp không cần biết đó là mồi gì.

Vì lưỡi câu không có ngạnh, khi cá bị dính và vọt lên, cá liền văng ra phía sau. Mẹ tôi cứ tiếp tục vọt, những con cá bạc lấp lánh cứ tiếp tục bay lên và anh em tôi chạy lăng xăng, rồi rít bắt cá bỏ vào thau nước. Tuổi thơ chúng tôi rộn ràng trong những ngày vui như hội. Trưa hôm đó mẹ tôi làm món cá lòng tong xào dấm. Mẹ tôi sai tôi ra vườn bẻ mớ rau, chính yếu là rau cải trời, rau ngò gai, rau húng. Những thứ này mọc sau vườn lẫn trong cỏ và nhiều như cỏ. Cắt thêm vài cọng họ là xong.

Dính cá rôì

Mẹ nấu khoảng 1 tô dấm cho sôi, bỏ cá lòng tong vào. Cá lòng tong tươi xanh, thịt rất ngọt, to bằng ngón tay người lớn, nấu sôi bùng lên là chín, bỏ ra đĩa ăn nóng. Cá mai hình dẹp màu bạc cũng to bằng cá lòng tong. Món cá nhúng dấm này quấn với rau cải trời, cuốn với rau ngò gai, hẹ, rau húng thơm ngát, chấm vào nước mắm chanh tỏi. Thịt cá ngọt mềm, chua chua, quyến với mùi rau thơm ngát. Nhai một cuốn, thấy đời như muốn bay lên tận mây xanh. Nay mẹ tôi đã qua đời, tôi nhớ mẹ nên có làm bài thơ như sau:

*Gió rụng bông bần rơi lá tả,
Bông bênh nước lớn bến sông quê,
Mẹ ngồi câu vọt khoan thại quá,
Cả một khúc sông cá tụ về.*

*Mẹ vọt liền tay, cá cá bay,
Lòng tong, cá mai, trắng xanh này,
Bên lưng hí hỏ đàn con dại,
Đưa lượm, đưa la hạnh phúc thay.*

*Ôi mảnh đời quê hạnh phúc thay,
Mẹ đi chết lịm bến sông dài,
Mẹ đi bỏ lại đàn con dại,
Nhìn lá bần rơi, lệ đắng cay.*

Một căn nhà nghèo ven sông

Câu cá trong nhà

Tôi lội ra đám cỏ, bắt mấy con cào cào, xong xách cần câu trở lại cái chõng nơi các em tôi ngồi chờ. Em gái tôi đứng bắt mấy con nhện trên vách lá. Từng tốp cá lòng tong bơi lượn loang loáng dưới chân giường. Lấp ló bên vách nhà, mấy con cá rô đang lượn lờ, thỉnh thoảng vọt lên mặt nước đớp mồi rồi lặn nhanh mất dạng. Tôi móc mồi bỏ xuống và giật lên một con lòng tong. Thằng em tôi lấy cái nôi ở đầu giường, múc nửa nôi nước cho tôi bỏ cá vào. Chúng tôi thay phiên câu cá. Người rình nhử cá, cá rình xem người làm rớt đồ ăn xuống nước là xúm lại đớp mồi.

Bốn anh em chúng tôi đang ngồi trên chõng tức là cái giường ngủ của người dân quê, ngay trong nhà của chúng tôi. Mùa nước nổi Đồng Tháp, nước ngập cả ruộng cả vườn, cả xóm cả làng. Bốn bề nước nổi mênh mông, chợ nhóm trên những chiếc xuồng, trường học đóng cửa. Anh em tôi phải ngồi trên giường. Nước ngập trắng xóa khắp làng, che cả ruộng vườn, ngập mất con đường làng. Mọi sự di chuyển đều phải dùng ghe xuồng. Xuồng bơi vào nhà tới tận giường ngủ. Trong căn nhà lá của cha mẹ tôi, mỗi năm vào mùa nước nổi, nước lên tới lưng quần. Giường ngủ của chúng tôi là những cái chõng đóng thật cao, có vách ngăn cả 3 phía. Tôi đến bọn con nít chúng tôi ngủ phía trong, người lớn ngủ phía ngoài để phòng bọn trẻ té xuống nước trong lúc ngủ say.

Cá rô và cá lóc

Ngồi lâu chán, anh em tôi rủ nhau câu cá từ trên giường ngủ. Phần lớn chúng tôi câu được cá lòng tong. Nhưng nếu khéo léo giữ yên lặng, tôi có thể câu được những con cá lóc, cá rô lội vô nhà kiếm ăn. Bữa cơm hôm đó mẹ tôi nấu cơm trên bộ ván mà ba tôi kê tạm mấy ngày trước đó, chúng tôi ăn cơm với cá lòng tong kho tiêu, một con chuột đồng nướng, vài đọt rau muống mới hái bên hông nhà. Nước ngập, chuột đồng hay lên ngọn cây làm ổ, nên ba tôi hay đâm được chuột trong mùa nước. Mùa nước nổi khổ sở cho người lớn, nhưng lại thú vị cho bọn con nít chúng tôi. Người lớn phải lo chuẩn bị kê bờ lúa lên cao, chuẩn bị gạo thóc, củi đuốc, bắt cầu tre làm xa lộ đi trong nhà cho nền nhà không hư. Nhưng bọn con nít được nghỉ học, được bơi xuồng trong xóm trong nhà. Được câu cá, bắt chuột suốt ngày, đời vui như... Tết.

Một đống chà ven sông do hàng trăm nhánh cây chắt lại

Mua Cá Mè Vinh

Tết nhứt xong, nôi thịt kho đã hết từ lâu. Cha con tôi bận cắt lúa, đập lúa. Phần tôi đập lúa với ba tôi. Em tôi đi đội lúa xuống xuống chở vào nhà cho mẹ tôi phơi. Gió thổi nồng nồng, thơm mùi lúa chín. Tiếng chim cu gáy cu cu... trên mấy cây xoài cao. Nhà tôi đã hết thức ăn, nhưng không ai rảnh đi bắt cá. Mẹ tôi biểu tôi:

- Con lên bác Ba mua 2 đồng cá Mè Vinh, đi lẹ về tiếp ba mày nghe.

Tôi dạ, rồi lội lên xóm trên nói với bác Ba:

- Bác ba ơi, bán cho má con 2 đồng cá Mè Vinh.

Bác ba lưỡng lự:

- Tao bận phơi lúa, không bán được... Mày ra sông câu đi. Đưa tiền đây.

Mặt bác đỏ gay, giọng nói lè nhè, nồng mùi rượu. Bác trao cho tôi một cần câu dài và dạn dò:

- Câu 5 con thoi nghe, câu xong đem vô tao coi, mỗi lúa treo ngoài đầu câu đi ra đồng chà đó...

Cá Mè Vinh

Tôi xách cần câu đi ra bờ sông. Dưới bến của bác Ba lồi xóm là một đồng chà cá he to tướng. Bác lấy hàng trăm nhánh cây khô chất lại thành đồng chà, ngày ngày bác Ba thấy lúa nhử cá ăn. Bác lại cắt dây “cứt quạ” sau vườn cột thành chùm bỏ xuống làm mồi cho cá. Nước sông chảy xiết, cá tôm đủ loại tìm thấy những đồng chà là chỗ trú ngụ an toàn lại có thức ăn, nên tụ tập lại đây.

Tuy gọi là “chà cá he”, nhưng thật ra trong đồng chà đó có đủ loại cá tôm, mà cá he, cá mè vinh là nhiều nhất. Bác ba bắc một cây cầu từ trong bờ ra giữa đồng chà có tay vịn hẵn hời. Ai đến mua cá bác sẽ ra cầu lên bán. Bác không cho phép ai đến gần đồng chà vì làm cá sợ chạy đi. Hôm nay bạn phơi lúa, bác cho phép tôi câu. Tôi thích lắm, rải một nhúm lúa xuống nước, vài con cá Mè Vinh bạc lợi loang loáng. Tôi cẩn thận móc một hạt lúa vào cái lưỡi câu thả xuống, hồi hộp đợi chờ...

Cá Mè Vinh và cá Rô Phi

Đầu cần câu rung rung, tôi giật mạnh. Cây cần câu nặng oằn muốn gãy. Một con cá mè vinh ngoe nguẩy, toàn ten. Ôi thôi, tim tôi muốn rớt ra ngoài, loại cá quý này tôi chưa bao giờ câu được cả. Bỏ vào thùng con cá nhảy lung tung. Tôi câu một hồi được năm con bằng bàn tay, đúng như bác ba dặn, nhưng tôi vẫn còn thích câu thêm nữa. Thấy kệ, câu thêm đi rồi bác tính sao cũng được. Tôi móc mồi bỏ xuống, và đợi chờ. Bỗng cần câu giật thật mạnh một cái rồi nhẹ hều, không còn cảm giác gì cả. Thôi rồi, một con cá lớn đã giật đứt lưỡi câu. Tôi đành xách thùng cá lên trình cho bác ba coi. Bác nói:

- Cá này lớn quá, 2 đồng bốn con thôi nghe mày.

Nói xong, bác bắt lại một con. Chắc bác bận, làm biếng câu, nên bắt lại một con, để dành chiều nay nhậu tiếp.

Cá He và Lươn bày bán ngoài chợ

Cá mè vinh là một loại cá ngon, sống ở đồng bằng sông Cửu Long . Cá hình vuông, vẩy trắng xanh màu bạc, thịt ngọt và thơm, nhưng có nhiều xương, nhất là loại xương nhỏ hình chữ Y làm cho người không quen ăn xương rất sợ. Vì thế cá mè vinh chỉ quý với người quen ăn cá, không mấy thích hợp với người không quen ăn cá có xương. Thường cá mè vinh lớn bằng bàn tay. Có con thật lớn có thể đến 5-10 kí lô.

Nhưng mua cá kiểu này lạ thiệt. Tự câu cá dưới sông, coi như còn là của chung, trả tiền, rồi còn bị lấy cá bớt lại, nhưng người bán lẫn người mua đều vui lòng !

Cá lóc nướng trui

Câu cá

Câu cá còn có 2 loại nữa là câu cắm và câu giăng. Câu cắm dùng những nhánh tre cứng tóm lưỡi lớn, móc mỗi sòng như cá lòng tong, cá linh, nhái, cóc con, dế... Móc mỗi cho khéo sao cho con mỗi còn bơi lội trên mặt nước. Cần câu được cắm dọc theo bờ ruộng, bờ mương vườn. Cá lóc, cá trê lớn thấy mỗi động đây sẽ lên tấp. Có khi dính nhiều, cá lóc nướng trui ăn không hết. Cá lóc nướng trui là cả một nghệ thuật mà chỉ có dân ở vườn mới biết. Con cá tươi mới đập chết, để nguyên con, xỏ một nhánh tre vào miệng cắm chặt xuống đất. Phủ rơm khô lên rồi đốt đến khi vảy cá cháy đen đều thì cá chín. Đốt nhanh quá cá còn sống trong ruột, ăn tanh. Đốt quá độ, thịt cá sẽ khô không còn ngon ngọt nữa.

Cá lóc nướng trui

Một cách nướng trui khác là nướng với củi. Cá lóc sống, đập đầu, không đánh vảy, lụi một nhánh tre vào bụng, chừa tay cầm. Đem cá nướng trên lửa. Nướng lửa ngọn cháy mạnh. Đến khi vảy cháy đen đều hết là xong. Cá lóc nướng trui cuốn bánh tráng với rau thơm, khế chua xắt mỏng, chấm mắm nêm ăn vào, cả một trời quê hương sẽ chui vào trong ruột bạn. Còn cá lóc nấu canh chua me với rau muống, rau ngổ, ngò gai, ngò om, chấm nước mắm ớt là cả một đời sống giản dị, chân chất hương quê sẽ thơm ngát trong lòng.

Câu Tép

Câu tép

Anh em tôi còn một thú vui nữa là câu tép. Đầu mùa nước nổi khi nước bắt đầu ngập sát mé bờ sông, anh em tôi chuẩn bị đi câu tép. Cần câu chỉ là một cọng lá dừa chuối nhỏ, lớn bằng cọng chân nhang, dài chừng 4 tấc. Đầu nhỏ của cọng lá dừa quấn lại thành một vòng tròn bằng chiếc nhẫn đeo tay. Cột vào đầu “cần câu” là một sợi chỉ dài chừng 3 tấc. Không có lưỡi câu, nhưng thay vào đó là một vòng tròn dây kẽm nhỏ, luồn dọc thân một con trùng làm mồi. Chúng tôi tự chế tạo 5-6 cái cần câu ... nội hoá như vậy và bắt đầu đi câu.

Cần câu được cắm dọc theo bờ sông, cách nhau chừng vài thước. mỗi khi cắm một cần câu, chúng tôi búng xuống mặt nước kêu “chụt, chụt” vài cái. Phải búng đúng cách, chỉ tạo tiếng kêu mà không làm nước văng tung tóe. Búng nghe “chụt” chúng tôi gọi là búng tôm, còn búng làm nước văng tung tóe chúng tôi gọi là búng cá, chỉ thu hút được mấy con cá mà thôi.

Con tép nghe tiếng búng sẽ tìm đến ăn mồi. Khi đeo được vào vòng mồi trùng, con tép rất say mồi. Nó đeo dính vào cục mồi và lội vòng vòng. Nó chỉ buông mồi khi mình kéo nó lên mặt nước. Đầu cần câu nhỏ bé sẽ gục xuống hẳn, và cọng chỉ nhờ câu sẽ quay vòng vòng vẽ trên mặt nước một cái vòng tròn đường kính độ một tấc. Mặt nước sông rộng mênh mông, lên tới mé bờ, loang loáng sáng. Gió thổi bông mận, bông bần rơi lả tả.

Đi tới đi lui thăm câu, thấy một cần gục xuống, cộng nhợ chỉ quay vòng, anh em chúng tôi mừng quá đỗi mà không dám la lớn, sợ tép bỏ mồi . Chúng tôi sẽ dùng tay trái nhẹ nhàng nâng cần câu lên cho con tép lên gần tới mặt nước. Tay phải chúng tôi cầm một cái rổ nhỏ, nhẹ nhàng xúc từ phía ngoài sông vào bờ. Khi con tép được nâng lên tới mặt nước nó sẽ buông mồi, bung mạnh một cái thoát thân ra phía ngoài sông và sẽ lọt vào trong rổ . Dỡ rổ lên, một con tép đang bung chành chạnh liên hồi và những trái tim nho nhỏ của anh em chúng tôi cũng đập thình thịch, thiệt là hào hứng !

Có khi cá cũng lại ăn mồi trùng của chúng tôi. Nhưng nhìn cách ăn câu chúng tôi biết được đó là con cá hay con tép. Con cá ăn câu thì cần câu sẽ giật xuống rồi bật lên. Con tép ăn câu thì cần câu gục xuống rồi giữ ở đó, còn cộng chỉ nhợ câu quay vòng vòng vẽ theo một cái hình nón. Khi mình lại dùng rổ hớt, con cá thường chạy đi, con tép thì vẫn đeo mồi. Câu tép như vậy không nhiều, bữa nào trúng mùa lắm cũng chỉ được 10-20 con tép, mỗi con to bằng ngón tay.

Nhưng chúng tôi sẽ xách rổ ra vườn hái thêm một rổ rau, nào là rau má, rau ngót, rau muống, rau lang, rau cải trời, rau dệu... Thôi thì hầm bà lằng, gắp rau gì ăn được là hái đem về cho mẹ tôi nấu một nồi canh tép, cả nhà cùng ăn. Hí ha, hí hỏ thiệt là vui vẻ.

Tôm và tép nước ngọt đang được bày bán ở chợ quê

Câu Tôm

Nếu câu tép dành cho bọn trẻ con chúng tôi vui vẻ, thì câu tôm là công việc nghiêm chỉnh của người lớn, kiếm tiền nuôi sống gia đình. Cậu Ba lối xóm tôi là hay đi câu nhất trong xóm. Ban ngày cậu làm ruộng làm vườn như bao người khác. Chiều chiều, sau khi cơm nước xong, cậu sửa soạn đồ nghề đi câu. Trước hết cậu đào thêm vài con trùng hổ, kiểm lại cây vọt, cây cần câu, coi lại chiếc xuống, chỉnh lại cái bánh lái, cây dầm, cây sào, cái rộng tôm. Lúc nào cậu cũng có một hũ trùng để sẵn, trong đó có nhiều con trùng lớn mà dân quê gọi là trùng hổ. Trùng hổ lớn bằng ngón tay, thân mình đen bóng, khác xa các loại trùng cơm và trùng đất mà anh em chúng tôi hay làm mồi câu.

Cần câu tôm của người lớn cũng không có lưỡi câu, thay vào đó là một vòng dây kẽm đường kính khoảng 1 tấc, luồn vào thân vài con trùng hổ cho thật đầy. Câu tôm cần một cái vọt lưới mỏng manh, đường kính khoảng 1 mét, cán dài một mét rưỡi. Người đi câu bơi một mình trên chiếc xuống nhỏ, nhưng họ không ngồi phía sau bơi lái như hầu hết những người bơi xuống miền Tây khác, mà họ ngồi phía trước móc cho xuống đi tới. Vì thế họ cần một cái bánh lái nhỏ phía sau cho xuống không lúi. Kề kề bên hông xuống là một cái rộng tôm hình trụ dài khoảng 1,2 mét, có nắp mở phía trên. Một cây sào tầm vông dài hơn 5 mét để dọc theo chiều dài chiếc xuống.

Cậu Ba mang đồ nghề xuống xuống, đem theo cái nóp ngủ đêm, chỉnh lại bánh lái, móc tà tà dọc theo bờ sông. Đến đầu đống chà nhà tôi, cậu Ba dùng cây sào tầm vông cắm xuống lại. Cậu ngồi xếp bằng trên xuống, mang cây vọt để sát vào mình bên tay phải, đáy vọt nằm dưới mặt nước, cầm cần câu bên tay trái, chỉnh lại vị thế chiếc xuống sao cho cậu có thể xử dụng cây vọt thoải mái không vướng chà, vướng cỏ, vướng lục bình...

Sửa soạn xong, cậu Ba nhẹ nhàng thả vòng mồi trùng cho gần đụng đất. Cậu dùng ngọn cần câu quất “chùm chùm” trên mặt nước vài cái gọi tôm lại. Ngồi một lúc, cái cần câu động đậy, cục mồi bị kéo xuống và bắt đầu quay vòng vòng. Cậu Ba nhẹ nhàng, chậm rãi đỡ cái cần câu lên. Tay phải cậu nghiêng cây vọt hạ xuống và vọt từ dưới con tôm lên. Hai tay cậu một đỡ lên, một hạ xuống, nhẹ nhàng ăn khớp nhau. Con tôm gặp mồi trùng, nó đeo dính. Khi lên gần tới mặt nước, con tôm bỏ mồi, bung mạnh thoát thân và lọt vào cái vọt. Cậu Ba đỡ cái cần câu cao cho khỏi cây vọt, bỏ xuống nước lại, nhip “chùm chùm” vài cái cho con tôm mới. Xong cậu mới từ từ kéo vọt lên coi. Một con tôm càng đang bung chành chạch. Chà, ngon

quá ! Cậu Ba khéo léo tóm con tôm, nghiêng mình bỏ vào cái rộng đan bằng trúc phía sau. Sửa lại vị trí cái vợt, chỉnh lại thế ngồi, cậu Ba kiên nhẫn chờ đợi...

Bắt được vài con tôm, cậu biết rằng lượng tôm đã thừa, cậu Ba nhờ sào bơi đi nơi khác. Cậu vừa móc xuồng, vừa ca nghêu ngao vài câu vọng cổ. Tối tối, nước lớn, sáng trăng, đoạn sông nhà tôi tập nập những chiếc xuồng câu tôm. Tiếng hát tiếng hò vang dậy cả xóm. Lúc đó chưa có karaoke, thanh niên hay ca lúc họ đi câu tôm. Công việc nhẹ nhàng, tâm hồn thanh thản, trăng nước hữu tình, nên anh nào cũng trở tài ca hát cho vui. Nào là vọng cổ, nào là tân nhạc, nào là tân cổ giao duyên...

Câu được một đôi nước cạn, tôm ít ăn, cậu Ba chun vào cái nóp ngủ một giấc, chờ con nước sáng câu thêm một chập nữa . Nóp là một cái túi ngủ đan bằng cọng bàng, giống như một cái đệm bàng mà người quê dùng phơi lúa, gấp lại làm 2, khâu ba mặt chừa một mặt cho người ta chui vào. Tôi có ngủ thử một lần, thấy khó chịu không thoải mái như cái sleeping bag của Mỹ. Nhưng vì dưới quê không có phương tiện gì khác nên người dân quê đành phải chịu.

Bữa cơm nhà quê có khóm, xoài bằm, cá trê chiên, củ sắn xào, dưa leo, nước mắm...

Tôi không được dịp đi câu tôm, nhưng đứa em của tôi được đi câu rất nhiều. Em tôi kể rằng trong rạch dừa có một đoạn sông cạnh nghĩa địa, có nhiều mò mả. Ít ai lại đi câu vì nghe đồn khúc sông đó có ma. Có lần em tới câu thử thì được rất nhiều tôm vì ít ai câu. Từ đó, tối nào em tôi cũng dạo qua khúc sông đó và trúng khá bộn. Tôm bỏ trong rọng, để chỗ nước trong nên không chết. Hàng ngày có một xuồng thu mua đi dọc theo xóm cần tôm đem đi Sài Gòn bán. Thịt tôm càng ngon, cứ 10-15 con thì được một kí lô, bán rất có giá. Người dân nghèo, ít khi ăn tôm họ câu, họ để dành bán lấy tiền. Câu một đêm, có thể kiếm được tương đương hay hơn một ngày đi phát cỏ mướn.